

Akkervogeltellingen
op de akkers van het
Bergherbos in de winter
van 2014/15

Olaf Klaassen

Sovon-rapport 2015/25

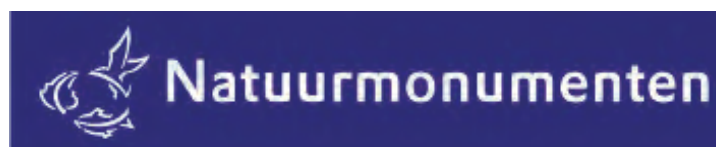

Akkervogeltellingen op de akkers van het Bergherbos in de winter van 2014/15

Olaf Klaassen

Sovon-rapport 2015/25
Dit rapport is samengesteld in opdracht van
Natuurmonumenten Montferland

Colofon

© Sovon 2015

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Natuurmonumenten Montferland

Wijze van citeren: Klaassen O. 2015. Akkervogeltellingen op de akkers van het Bergherbos in de winter van 2014/15. Sovon-rapport 2015/25. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Illustratie omslag: Olaf Klaassen & Harvey van Diek

Opmaak: John van Betteray

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
e-mail: info@sovon.nl
website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

Samenvatting	2
Dankwoord	2
1. Inleiding	3
2. Gebied	4
3. Werkwijze	6
3.1. Doelstelling	6
3.2. Werkwijze	6
3.3. Bezoekdata- en tijden	7
3.4. Waarnemers	7
4. Resultaten	8
4.1. Soorten en aantallen per deelgebied	8
4.2. Toelichting per soort	11
Literatuur	15
Bijlage	16
Bijlage 1. Onderzochte soorten	16

Akkers omgeving Kilder. Foto: Olaf Klaassen

Samenvatting

Om zicht te krijgen op de effectiviteit van maatregelen voor wintervogels op de akkers rondom het Bergherbos zijn in de winter van 2014/15 voor het vierde opeenvolgende jaar maandelijkse akkervogeltellingen uitgevoerd. De akkers zijn hiervoor opgesplitst in zes deelgebieden die minutieus zijn uitgekamd. Waarnemingen van vogels die binding vertonen met de akkers zijn op puntniveau ingetekend en digitaal opgeslagen ten behoeve van toekomstige analyses. Er is een soortenlijst gehanteerd van typische akkervogelsoorten, met speciale aandacht voor Patrijs en Geelgors. De tellingen zijn uitgevoerd door lokale vogelaars onder coördinatie van Sovon. In dit rapport wordt kort verslag gedaan van de tellingen uit het derde onderzoeksjaar. Geelgors en Patrijs worden kort nader besproken. Een analyse valt nog buiten het kader van de onderhavige opdracht. Meest opvallend in seizoen 2014/15 was het nage-

noeg ontbreken van Geelgorzen in de wintermaanden. In de eerste telmaand november werden nog mooie aantallen gezien, maar dit was een maand later volledig ingestort. Ook in januari en februari werden nauwelijks Geelgorzen gezien. Het patroon uit eerdere jaren bestond juist uit een toename gedurende de winter gevolgd door een afname in maart. Er zijn geen aanwijsbare weersomstandigheden die dit grote verschil ten opzichte van eerdere jaren kunnen verklaren. Een optie waar rekening mee moet worden gehouden is dat de in 2014 extreem piekende muizen in korte tijd het graan en zaad hebben opgegeten. Van Patrijs werden net als in alle eerdere seizoenen alleen aan het eind van de winter enkele vogels gezien. Dit past in het vermoeden dat de lokale broedvogels elders overwinteren en pas weer in het gebied verschijnen als de broedtijd nadert.

Dankwoord

Veel dank gaat uit naar de deelnemende waarnemers: Edwin Witter, Jop Bakker, Gerbert Strang, Guido Janze, Gerard Bruens, Gerard ter Heijne en Gerard Jansen. Karel van der Heijden en Theo Nierkes† (beide Natuurmonumenten) worden bedankt voor het begeleiden, faciliteren en het verzor-

gen van de vergunningen. Wolf Teunissen dacht mee met de opzet van het project, Roy Slaterus verzorgde de projectleiding en Lara Marx (allen Sovon) hielp bij het gereed maken van de digitale invoer en het maken van kaartmateriaal.

1. Inleiding

Het Bergherbos heeft een rijke bosvogel- en roofvogelstand (o.a. de Boer 2011 en Klaassen 2011). De akkers rondom het bos hebben een grote potentie voor akkervogels, zowel in het broedseizoen als daarbuiten (Deuzeman 2011). Op deze akkers worden door Natuurmonumenten beheermaatregelen getroffen die moeten leiden tot een verbetering van de akkervogelstand in dit gebied. Om zicht te krijgen op de effectiviteit van deze maatregelen worden de aantallen vogels die in de winter gebruik maken van het gebied gevolgd. Meer in detail wordt bij Patrijs en Geelgors onderzocht of deze maatregelen ook van invloed zijn op de lokale broedpopulatie. De volgende onderzoeksvragen zijn geformuleerd:

1. Wat is het huidige belang van de akkers voor vogels?
2. Wat is het effect van de beheermaatregelen op de winterpopulatie van akkervogels?
3. In hoeverre is de gehanteerde gewaskeuze hierop van invloed?
4. Leiden de beheermaatregelen ook tot veranderingen in de roofvogelpopulatie tijdens het winterseizoen?
5. Leiden de maatregelen ook tot veranderingen in de broedpopulatie van Patrijs en Geelgors na het winterseizoen en zijn er gevolgen zichtbaar van de maatregelen op het uiteindelijke broedsucces van deze soorten in het gebied?

In de winter van 2011/12 is een begin gemaakt met tellingen om de uitgangssituatie voor invoering van de beheermaatregelen vast te leggen (Klaassen 2012). In 2012/13, 2013/14 en 2014/15 zijn deze tellingen herhaald. Op alle akkers zijn, ongeacht of ze in beheer zijn van Natuurmonumenten of niet, vogels geteld en ingetekend op kaart. De tellingen zijn uitgevoerd onder coördinatie van Sovon. De coördinator nam ook deel aan de tellingen om de telmethode uit te testen en de vrijwilligers zo goed mogelijk te kunnen instrueren. Met ingang van 2014/15 wordt ook de aanwezigheid van loslopende honden tijdens de telling geregistreerd.

In dit rapport wordt kort verslag gedaan van de tellingen uit dit vierde onderzoeksjaar. In hoofdstuk 2 wordt de gebiedsindeling gepresenteerd. In hoofdstuk 3 volgt een uiteenzetting van de methode en verwerking van de gegevens. In hoofdstuk 4 worden de resultaten gepresenteerd en kort toegelicht. Een analyse valt nog buiten het kader van de onderhavige opdracht.

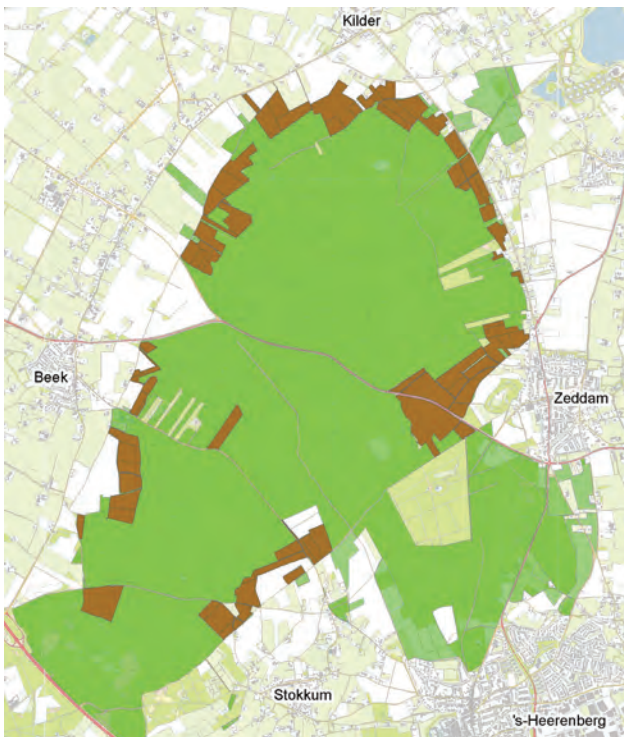
De productie van het kaartmateriaal en de dataverwerking van de stippen is uitgevoerd met een door Sovon ontwikkelde website-invoer (WSN) en ligt opgeslagen in het kantoor van Sovon te Nijmegen.

Akkers omgeving Loerbeek. Foto: Olaf Klaassen

2. Gebied

Een groot deel van het omliggende gebied van het Bergherbos bestaat uit akkers, die in het beheer zijn van Natuurmonumenten (figuur 1). Het beheer richt zich hier op traditionele graanteelt, waarbij onder andere geëxperimenteerd wordt met de gewaskeuze. Het cultuurland bestaat hiermee uit een mozaïek van graanakkers. De percelen worden doorsneden door zandwegen. Een deel van de akkers bestaat uit verpachte akkers aan agrariërs. Hier wordt voornamelijk maïs en winterrogge geteeld. Op de door Natuurmonumenten beheerde akkers staat onder andere winterrogge, haver, gras/klaver en zomergerst. Daarnaast zijn enkele ruige graslanden aanwezig: de voormalige Zeddammerakker (WOGweide), de voormalige akker/grasland aan de Boterweg (Meursweide), en graslanden aan de Oude Eltenseweg bij Stokkum (betonfietspad).

Figuur 1. Akkers rondom het Bergherbos.

De akkers rond het Bergherbos, in totaal circa 200 hectare, zijn omwille van de tellingen opgesplitst in zes deelgebieden (figuur 2). Het gaat om omgeving Beek, omgeving Loerbeek, omgeving Kilder, omgeving Braamt, omgeving Zeddum en omgeving Stokkum. De aangehouden telgebiedsgrenzen zijn in sommige gevallen iets ruimer dan de eigendoms grenzen van Natuurmonumenten.

Foto. Akkers omgeving Beek, 3 juni 2014.

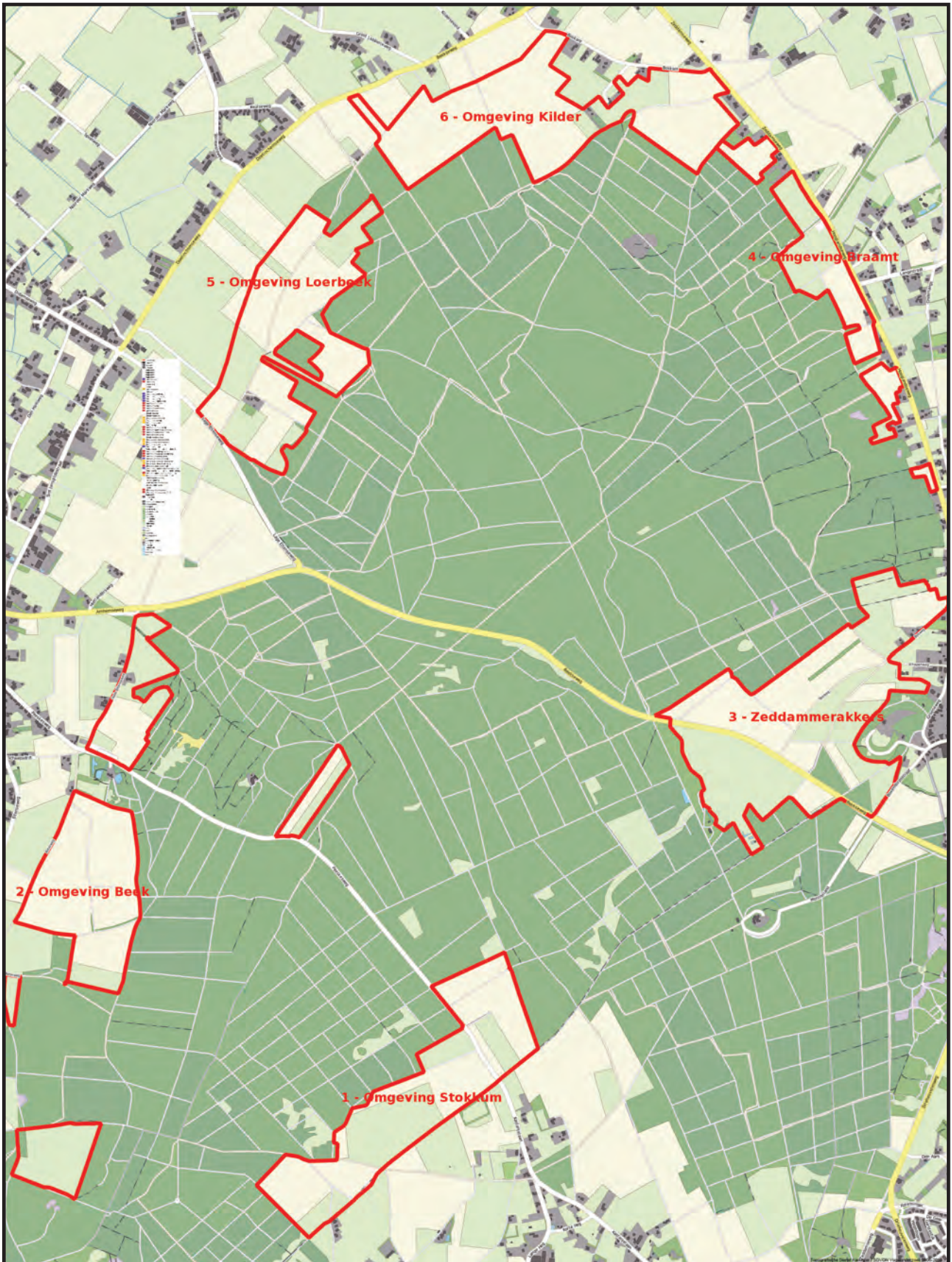

Foto. Akkers omgeving Zeddum, 1 april 2014

Foto. Akkers omgeving Braamt, 7 april 2014

Overzicht telgebieden

Figuur 2. De zes deelgebieden, achtereenvolgens omgeving Stokkum, Beek, Zeddam, Braamt, Kilder en Loerbeek.

3. Werkwijze

3.1. Doelstelling

Het doel van de tellingen is het in kaart brengen van het gebruik van de akkers door vogels tijdens het winterseizoen. Hiervoor zijn systematisch waarnemingen op puntniveau verzameld van vogels die binding vertoonden met de akkers. De nadruk lag hierbij op de typische akkervogelsoorten. Een lijst van de onderzochte soorten wordt gegeven in bijlage 1.

3.2. Werkwijze

Alle vogels werden op veldkaarten op stipniveau individueel of als groep ingetekend en thuis digitaal ingevoerd via een door Sovon ontwikkelde website-invoer (WSN). Hierbij is onderscheid gemaakt in gedrag:

1. rustend
2. overvliegend
3. foeragerend
4. zingend
5. overig

Alleen vogels die binding met de akkers vertoonden werden genoteerd. Hieronder vielen ook vogels die

zich in bosranden en singels bevonden. Dat zijn namelijk de plekken waar veel zangvogelsoorten de meeste tijd doorbrengen als ze niet op de akkers foerageren (vanwege de dekking). Overvliegende vogels werden alleen genoteerd als vermoed werd dat het om lokale vogels ging (dus b.v. geen overtrekkende ganzen).

Waarnemers werd verzocht extra gespist te zijn op waarnemingen van foeragerende vogels. Van een akker opvliegende vogels die zich voegden bij een groep in een aangrenzende bosrand of singel, werden als gehele groep ingetekend op de akker.

Het gebied werd door de waarnemers lopend doorkruist, waarbij regelmatig insteken werden gemaakt om de aanwezige vogels te laten opvliegen, in ieder geval op akkers met relief of gewas. Op deze manier werd elk gebied (en met behulp van een verrekijker) echt 'uitgekamd'. Bij roofvogels werd indien mogelijk leeftijd en/of geslacht genoteerd.

Er is voor aanvang van de tellingen een startoverleg geweest met de waarnemers. Hierbij zijn de ervaringen uit de eerste jaren geëvalueerd om de methode voor vervolgjaren te verfijnen. Tussentijds zijn ervaringen van de waarnemers uitgewisseld bij het rondmailen van de resultaten van de tellingen. Met ingang van 2014/15 wordt ook de aanwezigheid van

Tabel 1. Teldata- en tijden van de uitgevoerde akkervogeltellingen rond het Bergherbos in 2014/15, onderverdeeld in zes deelgebieden. In twee deelgebieden zijn bezoekrondes verdeeld over meerdere dagen.

Maand	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	aanvullend			
Ronde	1	2	3	4	5	6				
Stokkum	21-nov 10:55 12:15	29-dec 10:00 11:10	25-jan 10:00 11:10	27-feb 9:30 10:50	20-mrt 10:00 11:15	17-apr 9:30 11:00				
Beek	22-nov 9:00 11:00	25-dec 13:00 14:00	25-jan 9:30 10:45	- - -	18-mrt 8:30 10:00	18-apr 12:30 14:00	28-dec 10:30 11:30			
Zeddam	17-nov 8:30 11:30	24-dec 9:30 10:00	19-jan 8:30 10:45	21-feb 8:30 12:10	19-mrt 8:30 11:40	16-apr 7:30 10:30				
Braamt	20-nov ? ?	18-dec ? ?	22-jan ? ?	19-feb ? ?	15-mrt ? ?	16-apr ? ?	6-jan ? ?	20-jan ? ?	16-feb ? ?	21-apr ? ?
Loerbeek	19-nov 8:35 10:50	21-dec 8:40 10:30	22-jan 9:35 11:45	19-feb 8:30 10:15	17-mrt 8:45 10:45	20-apr 8:15 10:00				
Kilder	15-nov 8:54 10:25	13-dec 9:05 10:29	10-jan 9:15 10:30	7-feb 8:45 10:15	7-mrt 8:45 10:30	- - -				

loslopende honden tijdens de telling geregistreerd en doorgegeven aan Natuurmonumenten (gelijktijdig met het rondmailen van de resultaten van de tellingen).

3.3. Bezoekdata- en tijden

Het veldwerk vond maandelijks plaats tussen november t/m april, waarbij meestal gestart werd ongeveer een uur na zonsopgang. Als teldatum werd de week na het midden van de maand aangehouden met een voorkeur voor een doordeweekse dag. De ervaringen van voorgaande seizoenen gaven aan dat - in sommige gebieden althans - recreatie verstorend kon zijn. Hiermee werd enigszins afgeweken van het idee om in het weekend te tellen. De telperiodes waren:

Week 47	17 t/m 23 november
Week 51	15 t/m 21 december
Week 4	19 t/m 25 januari
Week 8	16 t/m 22 februari
Week 12	16 t/m 22 maart
Week 16	13 t/m 19 april

In tabel 1 staan de bezoektijden weergegeven per deelgebied.

3.4. Waarnemers

Het veldwerk werd uitgevoerd door vogelaars uit de regio die bekend zijn met het gebied. In tabel 2 staan de waarnemers per deelgebied vermeld. In sommige gebieden gingen waarnemers gezamenlijk op pad. Alle waarnemers zijn waarnemers van het eerste uur (actief vanaf 2011/12), met uitzondering van Gerard Bruens (2014/15 eerste seizoen).

Tabel 2. Waarnemers per deelgebied.

Deelgebied	Waarnemers
Omgeving Beek	Edwin Witter
Omgeving Loerbeek	Jop Bakker
Omgeving Kilder	Gerbert Strang Guido Janze
Omgeving Braamt	Gerard Bruens
Omgeving Zeddum	Gerard ter Heijne Gerard Jansen
Omgeving Stokkum	Olaf Klaassen

Akkers omgeving Stokkum. Foto: Olaf Klaassen

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de tellingen gepresenteerd. Hierbij is per gebied een overzicht gegeven van de vastgestelde soorten en aantallen. Voorts is voor Geelgors en Patrijs het verloop over het winterseizoen weergegeven en worden de resultaten vergeleken met eerdere seizoenen. Het is de bedoeling dat de resultaten in een toekomstige analyse worden geïnterpreteerd in relatie met beheermaatregelen en gewaskeuzes.

4.1. Soorten en aantallen per deelgebied

In onderstaande tabellen zijn de resultaten per deelgebied gepresenteerd.

Tabel 3. Soorten en aantallen per bezoek in deelgebied Beek e.o. Februari niet geteld.

Soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Buizerd	2		1		2	
Torenvalk		3				1
Patrijs						2
Holenduif			4			8
Houtduif	6	4			33	5
Steenuil						1
Boomleeuwerik					2	
Graspieper	2	1				
Witte Kwikstaart					1	
Roodborst						
Merel		5	2		2	
Zanglijster					6	
Grote Lijster					2	2
Koolmees			2			
Gaai		1				
Kauw		6	2		10	18
Zwarte Kraai	17	42	1		26	11
Spreeuw					15	
Vink	2	75	15		31	
Groenling	22					
Putter					19	
Geelgors 25	1		5			

Tabel 4. Soorten en aantallen per bezoek in deelgebied Loerbeek e.o.

soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Havik					1	
Sperwer	1	1				
Buizerd		1	1	3	1	
Torenvalk	1		1		1	2
Kievit				5		2
Holenduif			3		1	102
Houtduif			5	2	2	11
Groene Specht			2		2	
Zwarte Specht			1			
Boomleeuwerik			2			
Graspieper	3	1	1	3		

soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Witte Kwikstaart					4	1
Winterkoning	1					
Heggenmus	1				1	
Roodborst					2	
Merel	2	1	4		2	5
Kramsvogel				17		
Zanglijster					5	1
Grote Lijster			4		3	4
Pimpelmees	6	2				
Gaai					2	
Kauw	4					10
Zwarte Kraai	34	19	11	11	49	75
Spreeuw			20	5		
Vink	1	10	25	12	2	
Groenling	294	19	2	95	1	
Putter			50			
Sijs			25			
Goudvink			5			
Geelgors	8	7	9		7	7

Tabel 5. Soorten en aantalen per bezoek in deelgebied Kilder e.o. April niet geteld.

soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Blauwe Kiekendief					1	
Buizerd	1					
Holenduif		44				
Houtduif	28	15	1		3	
IJsvogel		1				
Grote Bonte Specht	1	1				
Veldleeuwerik	4				1	
Graspieper			1			
Staartmees		2				
Matkop	2					
Kauw	10	50	52			
Roek			3			
Zwarte Kraai	16	25	21	3	1	
Vink		52	1		12	
Keep		1				
Groenling					1	
Putter					5	
Sijs		2				
Grote Barmsijs				2		
Kleine Barmsijs		11				
Kruisbek		2				
Goudvink	1					
Geelgors	2	6	1		5	

Tabel 6. Soorten en aantalen per bezoek in deelgebied Braamt e.o.

soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Holenduif			9			11
Houtduif	1	1				4
Graspieper			8	4		
Heggenmus			1			
Merel	3					
Gaai						4
Ekster						2
Zwarte Kraai						2
Vink	1		2	1		
Goudvink			3	2		
Geelgors				7		1

Tabel 7. Soorten en aantalen per bezoek in deelgebied Zeddam e.o.

soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Blauwe Reiger				1		3
Toendrarietgans	36					
Sperwer						1
Buizerd	1	2	3	2	2	3
Torenvalk	1			2	1	3
Fazant				1		
Bokje		2				
Watersnip			4			
Houtsnip	1			1		
Holenduif	3	51	5		27	36
Houtduif	44	35	9	11	19	11
Groene Specht				1	2	2
Kleine Bonte Specht				1		
Boomleeuwerik	5		13			
Veldleeuwerik	1			1	1	
Boerenwaluw						2
Boompieper					1	7
Graspieper	18	1	17	5	1	4
Waterpieper	6					
Witte Kwikstaart					13	2
Winterkoning	1	3	1		2	1
Heggenmus	4	1		4		
Roodborst	6	1	2	2	3	1
Roodborsttapuit					2	8
Merel	12	5	13	8	5	5
Kramsvogel	4					
Zanglijster			1	2	15	1
Koperwiek	1				12	
Grote Lijster	1	1		10	3	4
Zwartkop						1
Tjiftjaf						2
Fitis						3
Goudhaan			8			
Glanskop			1			
Pimpelmees		4	3	1		
Koolmees	5	2	12	2		5

soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Boomklever					2	
Gaai	3		2			
Ekster		1		2	2	
Kauw				3	7	8
Zwarte Kraai	6	8	10	4	7	31
Raaf	2			1	2	2
Spreeuw						3
Huismus				10		
Vink	34	28	10	18	64	15
Groenling				2	6	
Putter		6		7	17	11
Sijs	4			70	8	
Kneu						18
Kruisbek		3				
Goudvink	1			1		
Appelvink					3	
Geelgors	62	1		9	40	26

Tabel 8. Soorten en aantalen per bezoek in deelgebied Stokkum e.o.

soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Blauwe Reiger	1				2	1
Buizerd	3	1	2	3	3	1
Torenavalk	1	1				2
Holenduif	19	6				
Houtduif	80	45				
Boompieper						1
Graspieper	12			16		
Merel	2					
Zanglijster				3	9	1
Grote Lijster	1			4		1
Zwarte Kraai	49	8	10	4	4	38
Raaf		1				
Spreeuw	63					1
Vink		30				
Keep		80				
Putter	50	1				
Geelgors	1					2

4.2. Toelichting per soort

Van de onderzochte soorten zijn Geelgors en Patrijs goede indicatorsoorten om de effecten van het gevoerde beheer en gewaskeuzes te kunnen meten. Om die reden worden deze twee soorten jaarlijks besproken.

Geelgors

In 2011/12 werd al duidelijk dat de akkers van het Bergherbos een grote aantrekkingskracht hebben op Geelgorzen. In vrijwel alle gebieden werden toen vrij

forse aantallen waargenomen, alleen met de omgeving van Beek als negatieve uitschieter. In de overige gebieden waren groepen van 30-40 vogels eerder regel dan uitzondering, met 81 vogels in december 2011 op de Zeddammerakkers als maximum (tabel 9, links). In 2012/13 was het aanmerkelijk schraler met Geelgorzen, in 2013/14 werden weer vergelijkbare aantallen gezien als in 2011/12, en in 2014/15 lagen de aantallen weer op een laag niveau (tabel 9, rechts).

Tabel 9. Aantallen van Geelgorzen per gebied tijdens de maandelijkse tellingen in 2011/12 t/m 2014/15.

Gebied	nov	dec	jan	Feb	mrt	apr	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Beek	ng	0	0	0	0	ng	0	0	1	0	1	ng	0	3	13	7	1	3	25	1	0	ng	5	0
Loerbeek	15	30	43	45	33	16	1	1	8	0	0	10	25	2	33	24	25	11	8	7	9	0	7	7
Kilder	37	39	41	17	6	7	14	3	14	0	14	4	16	14	13	11	10	ng	2	6	1	0	5	ng
Braamt	ng	ng	25	24	15	ng	0	ng	0	0	33	0	0	1	20	9	ng	ng	0	0	0	7	0	1
Zeddam	40	81	27	17	41	36	19	61	78	1	8	36	11	59	90	119	57	21	62	1	0	9	40	26
Stokkum	16	0	48	1	2	ng	17	3	6	0	6	3	1	32	0	12	2	ng	1	0	0	0	0	2
Tot.	108	150	184	104	97	59	51	68	107	1	62	53	53	111	169	182	95	35	98	15	10	16	57	36

De maxima per telling varieerden van 59 tot 184 Geelgorzen in 2011/12, van 1 tot 107 in 2012/13 en van 35 tot 182 in 2013/14 en van 7 tot 62 in 2014/15. De gemiddelden per telling is de meest betrouwbare maat om de talrijkheid van geelgorzen per seizoen te beoordelen. Dan wordt zichtbaar dat goede en slechte seizoenen elkaar afwisselen, waarbij het laatste seizoen het slechtst was (respectievelijk gemiddeld 23, 10, 20 en 7 Geelgorzen per telling).

Ontwikkelingen per gebied

Na vier seizoenen worden steeds beter patronen zichtbaar. Er zijn deelgebieden waar de aantallen gedurende een seizoen op een redelijk constant niveau liggen (Loerbeek en Kilder) en gebieden waar ze sterk variëren (Beek, Braamt, Zeddam en Stokkum). Mogelijk vindt in deze laatste gebieden meer uitwisseling plaats. Per deelgebied vallen een aantal zaken op: de akkers bij Beek raken steeds meer in trek bij Geelgorzen, in Loerbeek zijn de jaar op jaar verschillen groot (dip in tweede en vierde seizoen), in Kilder was het startjaar heel goed, en de daaropvolgende jaren veel minder, in Braamt en Stokkum is de aanwezigheid van Geelgorzen onvoorspelbaar, en in Zeddam komen met name in de echte wintermaanden extreem grote groepen samen (al vormde 2014/15 hier een duidelijke uitzondering op).

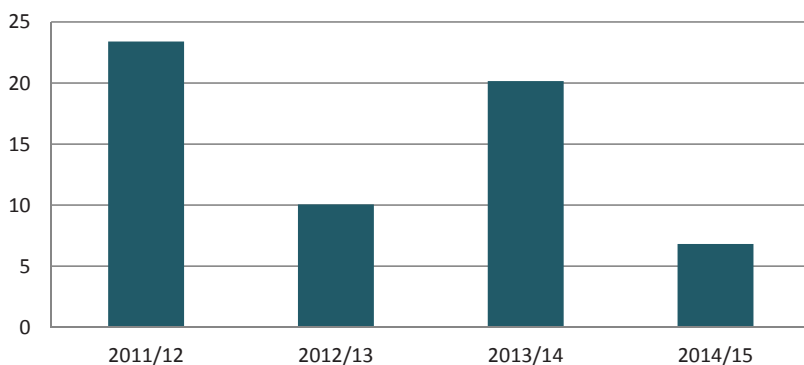
Ontwikkelingen per seizoen

In figuur 4 zijn de maandmaxima uit tabel 9 nog eens gepresenteerd. Vermeld moet worden dat niet alle tellingen op dezelfde dag zijn uitgevoerd, zodat

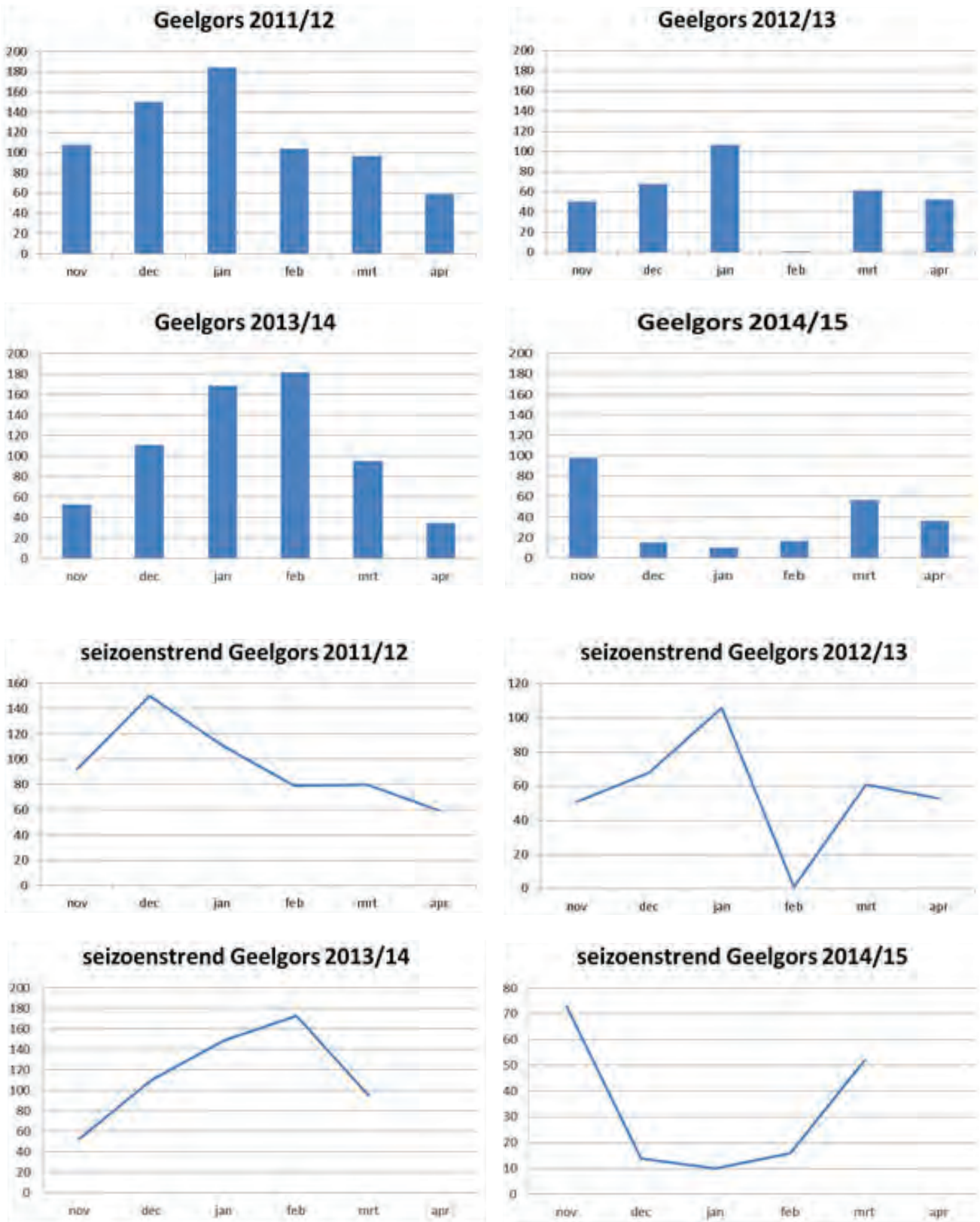
niet duidelijk is in hoeverre mogelijke dubbeltellingen het beeld vertroebelen. Ook is in deze figuur geen rekening gehouden met het feit dat sommige gebieden niet altijd geteld zijn (er missen in 2014/15 twee tellingen). Om die reden zijn nog figuren toegevoegd waarin alleen de gebieden zijn verwerkt waarin elke maand is geteld (figuur 5).

Meest opvallend is dat 2014/15 een zeer afwijkend beeld laat zien. Het patroon van eerdere jaren bestond uit een toename gedurende de winter gevolgd door een afname in maart (alleen in 2012/13 werd dit patroon onderbroken vanwege hevige sneeuwval in februari). In seizoen 2014/15 is het patroon precies andersom: in de wintermaanden juist een langdurige dip. In de eerste telmaand november werden nog mooie aantallen gezien (vergelijkbaar met de hoogste aantallen uit 2011/12), maar dit was een maand later volledig ingestort. Ook in januari en februari werden nauwelijks Geelgorzen gezien. In maart liepen de aantallen weer enigszins op, maar bleven onder het niveau van eerdere jaren.

Er zijn geen aanwijsbare weersomstandigheden die dit grote verschil ten opzichte van eerdere jaren kunnen verklaren. De winter was vergelijkbaar zacht als in 2013/14 en is er is vrijwel geen sneeuwval geweest. Het onbrak ook niet aan Geelgorzen voorafgaand aan het winterseizoen. Een broedvogelinventarisatie in 2014 in het Bergherbos leverde een zeer hoog aantal Geelgorzen op: 77 broedpaar in en rond het bos, waarvan zo'n 50 op de akkers (Klaassen 2015). Dat betekende maar liefst een verdubbeling van de aantallen ten opzichte van 2010 (Deuzeman

Figuur 3. Gemiddeld aantal Geelgorzen per telling in 2011/12 t/m 2014/15.

Figuur 4 en 5. Aantallen van Geelgors voor alle zes gebieden samen (boven, maar niet alle gebieden zijn maandelijks geteld), en voor een selectie van de gebieden die maandelijks zijn geteld (onder).

2010). De getelde aantallen tijdens de eerste telling in november leken ook te wijzen in de richting van een mooi winterseizoen voor Geelgorzen. Wat mogelijk een rol heeft gespeeld is de enorme muizenpiek in 2014. Voor het eerst sinds tijden was

het weer eens een goed muizenjaar, niet alleen voor Veldmuis, maar ook Bosmuis en Rosse Woelmuis. Dit was bijvoorbeeld zichtbaar in een bovengemiddeld goed seizoen voor veel roofvogelsoorten in Nederland, met name voor de muizenetende soorten

(Bijlsma 2015). De talloze muizenholletjes op de akkers van Bergherbos in 2014/15 illustreerden dat ook hier de muizen het extreem goed deden, eveneens zichtbaar in de aantallen en goede broedresultaten van roofvogels in het Bergherbos in 2014 (Klaassen 2015). Een optie waar dan ook rekening mee moet worden gehouden is dat de muizen in korte tijd het graan en zaad “voor de neus van de vogels hebben weggegeten”. Voorts is verstoring door loslopende honden op de akkers een mogelijke factor van betekenis geworden. In de perceptie van alle waarnemers is dit de afgelopen jaren toegenomen, zonder dat het kan worden gekwantificeerd. Om die reden worden vanaf 2014/15 de loslopende honden ook geregistreerd.

Patrijs

De aantallen van Patrijs waren net als in 2013/14 uit één gebied afkomstig: omgeving Beek. Aan het eind van het winterseizoen (april 2015) werden hier twee exemplaren gezien. In alle seizoenen tot nu toe zijn Patrijzen slechts sporadisch waargenomen. Alle waarnemingen stammen uit april (3), maart (1) en februari (1). In november, december en januari zijn nog geen enkele keer Patrijzen gezien. Dit past in het beeld van de eerder geopperde suggestie dat de lokale broedvogels vermoedelijk elders overwinteren en pas weer in het gebied verschijnen als de broedtijd nadert.

Geelgors. Foto: Ilse Versteeg

Literatuur

- BIJLSMA R.G. 2015. Trends en broedsucces van roofvogels in Nederland in 2014. De Takkeling 23: 4-51.
- DE BOER V. 2011. Ontwikkelingen van de broedvogels in het Bergherbos (Gld) in 1986-2011. SOVON-inventarisatierapport 2011/20. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen
- DEUZEMAN S. 2011. Broedvogels van de akkers van het Bergherbos (Gld) in 2010. SOVON-inventarisatierapport 2011/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KLAASSEN O. 2011. Roofvogels en enkele karakteristieke en zeldzame soorten in het Bergherbos (Gld) in 2008. SOVON-inventarisatierapport 2011/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KLAASSEN O. 2012. Akkervogeltellingen op de akkers van het Bergherbos in de winter van 2011/12. Sovon-rapport 2012/41. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KLAASSEN O. 2013. Akkervogeltellingen op de akkers van het Bergherbos in de winter van 2012/13. Sovon-rapport 2013/64. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KLAASSEN O. 2014. Akkervogeltellingen op de akkers van het Bergherbos in de winter van 2013/14. Sovon-rapport 2014/41. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KLAASSEN O. 2015. Roofvogels en enkele karakteristieke en schaarse soorten van het Bergherbos in 2014. Sovon-rapport 2015/17. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
-

Bijlage

Bijlage 1. Onderzochte soorten

Soort	Afk.	Soort	Afk.	Soort	Afk.
Grote Zilverreiger	GrZi	Fazant	Fa	Koperwiek	KW
Blauwe Reiger	BIR	Kwartelkoning	KwK	Grote Lijster	GL
Ooievaar	Ooi	Kievit	Ki	Klapekster	KIE
Knobbelzwaan	KZ	Wulp	Wu	Gaai	Gaai
Kleine Zwaan	KIZ	Holenduif	Hol	Ekster	E
Wilde Zwaan	WZ	Houtduif	HD	Kauw	Ka
Rietgans	Rga	Turkse Tortel	TT	Roek	Ro
Kolgans	Kga	Zomertortel	ZoT	Zwarte Kraai	ZKr
Grauwe Gans	Gga	Velduil	VU	Raaf	Rf
Soepgans	SoeG	Groene Specht	GS	Spreeuw	S
Bruine Kiekendief	BrK	Veldleeuwerik	VL	Huismus	H
Blauwe Kiekendief	BIK	Graspieper	Gp	Ringmus	RM
Grauwe Kiekendief	GrK	Gele Kwikstaart	GKw	Vink	V
Havik	Ha	Heggenmus	HM	Keep	Keep
Sperwer	Sp	Paapje	Paap	Groenling	G
Buizerd	Bui	Roodborsttapuit	RT	Putter	Pu
Torenvalk	TV	Tapuit	Ta	Kneu	Kn
Slechtvalk	SIV	Merel	Me	Goudvink	Gv
Patrijs	Pa	Kramsvogel	KV	Geelgors	GG
Kwartel	Kw	Zanglijster	Z	Rietgors	RG

In opdracht van

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

